

В И С Н О В О К

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дурач Ольги Анатоліївни «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану», що подається на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт.

В умовах збройної агресії Російської Федерації проти України, яка триває з 2014 року та загострилася повномасштабним вторгненням у 2022 році, постало питання ефективного функціонування судової системи як гаранта верховенства права, прав і свобод людини та громадянина, що зумовило нагальну потребу в науковому осмисленні нових викликів та формуванні правових механізмів, здатних забезпечити належну організацію правосуддя в надзвичайних умовах. Попередній досвід функціонування судової влади в умовах надзвичайної ситуації, спричиненої пандемією COVID-2019 показав, що нормативна база виявилася неготовою до роботи в надзвичайних умовах. Це свідчить про інституційну інерцію та недостатню гнучкість чинної моделі судоустрою щодо реагування на надзвичайні виклики.

Вибір теми дисертації «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану» також обумовлений низкою об'єктивних факторів: конституційною цінністю права на судовий захист, яке потребує безперервного та ефективного функціонування судової системи незалежно від умов; наявністю суттєвих прогалин у нормативному регулюванні функціонування судів у період воєнного стану; відсутністю комплексних наукових досліджень, що присвячені організації діяльності судів у період збройного конфлікту; практичними викликами, з якими зіткнулася судова система України у 2022–2025 роках, що засвідчили нагальну потребу в глибокій модернізації інституційних механізмів забезпечення правосуддя; необхідністю адаптації організаційної структури судів, впровадження цифрових технологій, розвитку правової культури кризового управління у судовій владі.

Отже, актуальність теми дисертаційного дослідження відповідає сучасним викликам українського суспільства та держави й сприятиме підвищенню ефективності функціонування судової системи в умовах воєнного стану.

Дисертаційне дослідження «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану» виконувалося в рамках науково-дослідної роботи Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України «Теоретичні та організаційно-правові засади становлення системи військової юстиції та розвитку законодавства у сфері оборони України» (2023–2027 рр., № 0123U100417), спрямованої на розроблення збалансованої моделі правосуддя в умовах воєнного стану, яка поєднує потреби оборони з гарантіями конституційних прав. У контексті сучасних досліджень дисертація охоплює проблематику визначення сутності військової юстиції, удосконалення організаційно-правових механізмів роботи судів під час війни, взаємодії з міжнародними інституціями

та впровадження цифрових технологій, водночас усуваючи виявлені прогалини у правовій визначеності, міжінституційній координації та технологічній адаптації судової системи України (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 15.07.2025 р. ДНУ ПБП НАПрН України).

Тематика дисертації відповідає пріоритетним напрямам наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки (п. 1.11. Правове забезпечення у сфері національної безпеки та оборони) та Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (п.1 ст.3 національна безпека і оборона).

2. Наукові положення, розроблені особисто дисертанткою та їх новизна

Представлені в дисертації положення, концептуальні засади, структура, постановка завдань та їх вирішення, узагальнені висновки є результатом реалізації авторських ідей і самостійно виконаної наукової праці.

Дисертація є першим у вітчизняній правовій науці комплексним науковим дослідженням організаційно-правових засад діяльності судів загальної юрисдикції в умовах воєнного стану, містить нові науково обґрунтовані результати проведених автором досліджень, які виконують конкретне наукове завдання щодо удосконалення організації та діяльності судів загальної юрисдикції під час воєнного стану, що має істотне значення в ході реформування судової системи України.

Вперше: запропоновано:

авторські дефініції: «дистанційна організація роботи суду», «простій суду», «тимчасова зміна релокації суду»;

модель дистанційної організації роботи суду як виключного механізму правосуддя в умовах воєнного стану;

організаційно-правові механізми запровадження цифрового формату правосуддя для забезпечення його безпеки та безперервності;

модель відновлення військових судів як окремої гілки в системі судів загальної юрисдикції;

організаційно-правові механізми формування спеціальних трибуналів на базі військових судів для розгляду міжнародних злочинів;

доповнення Закону України «Про судоустрій і статус суддів» спеціальною главою, яка регламентує діяльність судів у воєнний час;

зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо: ретроактивності, підсудності, цифрових доказів, дистанційного допиту, безпеки свідків і потерпілих.

Удосконалено:

організаційно-теоретичні моделі діяльності судів під час воєнного стану (ротація підсудності, релокація, дистанційність);

процедури роботи суду при обмеженому доступі до приміщень (відеотрансляції, евакуація, онлайн-прийоми);

положення законодавства (Закон про судоустрій і процесуальні кодекси) щодо організації роботи судів;

критерії цифрової трансформації судової влади (безпека, доступність, захист даних, інфраструктура);

застосування ст. 60-2 КЗпП «Дистанційна робота» до судової системи.

Дістали подальшого розвитку:

твердження про недостатність наявних механізмів правосуддя у воєнний час;

визнання повільної адаптації національного законодавства до викликів особливих правових режимів;

ідея неоднорідності міжнародного досвіду судочинства в умовах надзвичайного стану;

роль науково-технічного прогресу в ефективності судової діяльності під час війни;

необхідність законодавчого визначення понять міжнародних злочинів (геноцид, злочин агресії тощо);

концепція військових судів як постійної спеціалізованої юрисдикції з триланковою структурою.

3. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Усі наукові результати достовірні та достатньо обґрунтовані. Основні положення та результати наукового дослідження опубліковано у 2 розділах колективних монографій у зарубіжних виданнях, 3 статтях в наукових фахових журналах категорії «Б» та обговорювались в ході науково-практичних конференцій і семінарів: «Нормативно-правова інформація і парламентський контроль» (Київ, 21 вересня 2023 р.), «Україна в умовах соціальної та цифрової трансформації: шляхи до сталого розвитку та повоєнної відбудови» (Київ, 22 листопада 2024 р.).

4. Наукове та практичне значення дисертаційної роботи

Отримані у дисертації теоретичні та практичні узагальнення дозволяють об'єктивно оцінити стан правового регулювання та організаційно-правових засад діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану, звернути увагу на проблемні питання діяльності даних судів, а також на ключові напрямки та можливість адаптації законодавства, яке прийнято та застосовувалось у мирний час, до умов воєнного стану, у тому числі з точки зору міжнародних стандартів, та пропонує шляхи розв'язання важливих задач, поставлених перед судами загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану.

Викладені в дисертації теоретичні узагальнення, практичні пропозиції та висновки мають важливе прикладне значення для функціонування судової влади України в умовах воєнного стану.

Вони дозволяють:

об'єктивно оцінити стан правового регулювання та організаційної спроможності судів загальної юрисдикції України в умовах кризових ситуацій, зокрема під час збройного конфлікту;

виявити проблемні аспекти чинного законодавства, що унеможлиблюють або ускладнюють безперервне здійснення правосуддя в умовах загрози для національної безпеки;

адаптувати положення Закону України «Про судоустрій і статус суддів», процесуальних кодексів та інших нормативних актів до умов воєнного часу, із урахуванням міжнародних стандартів прав людини та європейських принципів здійснення правосуддя;

використати авторські рекомендації у нормотворчій діяльності - зокрема для розробки змін до законодавства щодо цифровізації судочинства, запровадження дистанційної роботи судів, визначення механізмів релокації судів та відновлення військових судів;

підвищити організаційну гнучкість судової системи, запроваджуючи альтернативні моделі функціонування судів, які дозволяють забезпечити доступ до правосуддя навіть в умовах воєнних дій;

застосовувати результати дисертації в практичній діяльності органів судової влади, Державної судової адміністрації України, Вищої ради правосуддя, профільних комітетів Верховної Ради України.

Окремі положення дисертації можуть бути використані при розробці навчальних курсів, тренінгів, програм підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату суду, зокрема в Національній школі суддів України.

5. Використання результатів роботи

Основні положення та висновки дисертації були оприлюднені в ході науково-практичних конференцій, зокрема: на науково-практичній конференції «Нормативно-правова інформація і парламентський контроль» (Київ, 21 вересня 2023 р.), тема доповіді «Проблемні питання судового розгляду військових кримінальних правопорушень», на науково-практичній конференції «Україна в умовах соціальної та цифрової трансформації: шляхи до сталого розвитку та повоєнної відбудови» (Київ, 22 листопада 2024 р.) тема доповіді «Захист інформації під час дистанційної організації роботи суду».

У межах дисертаційної тематики у 2022–2025 роках проведено низку авторських лекцій і семінарів у Національній школі суддів України, присвячених особливостям функціонування судової системи в умовах воєнного стану. Зокрема, висвітлено питання захисту прав внутрішньо переміщених осіб, доступу до правосуддя, алгоритмів дій керівника апарату суду у разі загрози захоплення населеного пункту, евакуації документації, зміни територіальної підсудності, а також дистанційної роботи судів і працівників апарату. Окрема увага приділялась впровадженню цифрових технологій у діяльність судів, забезпеченню безперервності правосуддя, особливостям розгляду справ

за участі військовослужбовців, питанням безпеки, розмежуванню повноважень адміністрації судів, а також принципу пріоритетності захисту національної безпеки.

6. Мова та стиль викладення

Дисертація Дурач О.А. «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану» відповідає критеріям науковості: логічність викладення положень, об'єктивність, послідовність. Застосована в роботі наукова термінологія є загальновизнаною, стиль викладення результатів досліджень, нових наукових положень і висновків забезпечує доступність їх сприйняття та використання.

7. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Дисертація Дурач О.А. «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану» відповідає паспорту спеціальності 081 «Право». Це забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

8. Відповідність дисертації вимогам нормативних документів

Дисертація Дурач О.А. «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану» є комплексною науковою працею, в якій вирішується важливе наукове завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні практично орієнтованих пропозицій щодо удосконалення організації та діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану, спрямованих на забезпечення їх стійкості, ефективності та відповідності сучасним викликам і стандартам правосуддя в процесі реформування судової системи.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів (восьми підрозділів), висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 272 сторінки. Список використаних джерел містить 166 найменувань.

Дисертація повністю відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р.

9. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Durach O.A. Organization of the work of courts during the state of martial. Ensuring access to justice // Mangora T.V., Lukianova M.D., Durach O., Demianchuk Y.V., Tomliak T., Chemyschuk N.V., Pohuliaiev O.I., Dzeveliuk A., Kaidashov V., Pravdiuk A., Pravdiuk M., Skichko I. Actual problems of modern development of the state and law. Monograph. - Primedia eLaunch, Boston, USA, 2022. - 392 p., section 2, P. 40-71. <https://isg->

konf.com/wp-content/uploads/2022/10/Monograph/979-8-88831_-920-8/979-8-88831_-920-8.pdf.

2. Durach O.A. Current issues of restoration of the work of military courts in the post-war period // Boiko Y., Bogatchuk S., Levchuk K., Belkin I., Manhora V., Manhora T., Durach O., Makarov Z. Ukraine is modern. Scientific studies of the past and present. Monograph. - Primedia eLaunch, Boston, USA, 2023. - 298 p. section 7, P. 207-235. <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/Q2/Monograph/979-8-88896-532-0/979-8-88896-532-0.pdf>

3. Дурач О.А. Проблемні питання відновлення роботи військових судів в умовах дії воєнного стану в Україні. С. 493-495. *Юридичний науковий електронний журнал - електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету*. Вип. № 10, 2024. УДК 347.79. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/113>. http://www.lsej.org.ua/10_2024/115.pdf

4. Дурач О.А. Міжнародний досвід дистанційної організації роботи судів та можливість його імплементації в Україні. С. 116-120. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». Вип. № 10 (80) жовтень 2024. УДК 347.79. DOI: 10.25313/2520-2308-2024-10-10421. <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17328255771524.pdf>

5. Дурач О.А. Цифровізація суду як шлях до запровадження дистанційної роботи судів загальної юрисдикції в умовах воєнного стану/ *Інформація і право*. – 2024. – № 4 (51). С.265-277 <file:///C:/Users/user/Downloads/318164-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-737324-1-10-20241217.pdf>

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Дурач О.А. Проблемні питання судового розгляду військових кримінальних правопорушень. С.75-78. Матеріали науково-практичної конференції. Нормативно-правова інформація і парламентський контроль: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 21 верес. 2023 р.)/ наук, керівник конф.: Д. В. Ланде ; упор.: В. М. Фурашев, А. І. Нижник, С. О. Дорогих ; ДНУ «Ін-т інформ., безпеки і права Нац. академії правових наук України». - Київ, 2023. - 118 с. ISBN 978-617-8395-12-4.

2. Дурач О.А. Захист інформації під час дистанційної організації роботи суду. с. 149-155. Матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2024 р. Україна в умовах соціальної та цифрової трансформації: шляхи до сталого розвитку та повоєнної відбудови / упоряд.: В. М. Фурашев, М. В. Дубняк, С. О. Дорогих; ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України». – Київ; Одеса : Фенікс, 2024. – 348 с. ISBN 978-617-8430-36-8.

10. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць аспірантки та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського 10.08.2025 р.) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

11. Результати дисертації апробовано в ході науково-методичного семінару, проведеного на базі наукової лабораторії права національної та міжнародної безпеки наукового центру національної безпеки і права Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» 22 вересня 2025 року.

За результатами розгляду дисертацію Дурач Ольги Анатоліївни «Організаційно-правові засади діяльності судів загальної юрисдикції України в умовах воєнного стану» рекомендовано до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні науково-методичного семінару:

Завідувач наукової лабораторії права
національної та міжнародної безпеки
наукового центру національної безпеки
і права Державної наукової установи
«Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»

кандидат юридичних наук, доцент

Юрій ІРХА

Підпис Ірхи Ю.Б. засвідчую:

Перший заступник директора ДНУ ЦБП
НАПрН України з наукової роботи

Володимир ФУРАШЕВ